

תקשורת בקרב בנות עם תסמונת רט

שירה חבושה
קלינאית תקשורת, M.A.
יוני, 2020

1

מטרת העל

לאפשר לבת להעביר את המסרים שהיא רוצה, למי שהיא רוצה, בכל זמן, בכל הקשר ובכל מקום תוך שימוש במגוון כוונות תקשורתיות, אופנויות ואסטרטגיות תקשורת

לכדי השתתפות מיטבית בחיי היומיום

שירה חבושה
קלינאית תקשורת, M.A.

2

נקודת המוצא:

"היא יכולה והיא רוצה"

האמונה ביכולתה ובכוננותה של הבת לתקשר היא קריטית להתקדמותה!

(Linda Burkhart)

שירה חבושה
קלינאית תקשורת, M.A.

3

מילת המפתח: **מגוון**

❖ זימון מגוון **התנסויות תקשורתיות**: המחשה לבת שיש לה **יכולת השפעה** על המתרחש. היענות ליוזמות התקשורת שלה, עידוד אקטיביות בתקשורת ואינטראקציה עשירה ומתאמת לגילה ולתחומי העניין שלה עם מגוון שותפי תקשורת

❖ זימון מגוון **כוונות תקשורתיות**: מחאה, אישור, שימוש בברכות, הערות חברתיות, תיאור, בקשה, מסירת מידע, קבלת מידע, שיתוף ברגשות, הסבת תשומת לב ועוד..

❖ עירנות ואיפסור של מגוון **אופנויות תקשורת**: הבעות פנים, סימנים גופניים (הסטת ראש, מיקוד מבט, הפלת ראש, מצמוץ, נסיגה, התקרבות וכד'), הפקות קוליות, שימוש בתמונות ובסמלים, הקלדה...

שירה חבושה
קלינאית תקשורת, M.A.

4

תקשורת מבוססת מוטיבציה

מוטיבציה

←

כוונה

←

תקשורת

ההקשר צריך להיות משמעותי עבור הבת

ל 'מאמץ התקשורת' צריכה להיות תכלית מבחינתה

שירה חבושה
קלינאית תקשורת, M.A.

5

צירי תפקוד

קונניציה

תקשורת

הבעת שפה

הבנת שפה

מטוריקה (גסה, עדינה)

תפקוד פסיכו סוציאלי (רגשי)

שירה חבושה
קלינאית תקשורת, M.A.

6

אתגרים במחקר כישורים קוגניטיביים ושפתיים בקרב בנות עם תסמונת רט

- ❖ הערכה פורמלית של כישורים קוגניטיביים ושפתיים נערכת בהיעדר כלי הערכה מתאימים לאוכלוסיה
- ❖ שימוש במערכת מיקוד מבט ככלי נפוץ לתקשורת באוכלוסיה זו, אף שהוא איננו כלי אובייקטיבי ונתון לפרשנות
- ❖ קושי בהכללה:
  - הטרוגניות גדולה בתוך האוכלוסיה - ממצאים מעורבים
  - גודל מדגם קטן במחקרים השונים

שירה חבושה
קליניאית תקשורת, M.A. find.com

7

כישורי תקשורת וקוגניציה בקרב בנות עם תסמונת רט
קוגניציה

- ❖ ממצאי בחינת פוטנציאלים חשמליים במוח הצביעו על עיבוד איטי מהרגיל של מידע ויזואלי ואודיטורי (Stander et al., 2006)
- ❖ טווחי קשב קצרים יותר לצד קושי בזיהוי זיהוי פנים ותבניות (Rose et al., 2013)
- ❖ קושי באינטגרציה בין דרישות מוטוריות, קוגניטיביות ושפתיות בו-זמנית (Townend et al., 2017)
- ❖ **קיימת מסוגלות ללמוד כישורים חדשים** אך נדרשות חזרות רבות לשם כך (Communication Guidelines, 2020)

שירה חבושה
קליניאית תקשורת, M.A. find.com

8

כישורי תקשורת וקוגניציה בקרב בנות עם תסמונת רט
תקשורת

- ❖ נכונות לתקשורת, נענות לה ומשתדלות ליזום (Communication Guidelines, 2020)
- ❖ מפגינות העדפה לגירויים בעלי מאפיין חברתי (Townend et al., 2017)
- ❖ משתמשות במבט עיניים מכוון לשם תקשורת (Baptista et al., 2006)
- ❖ כוונות תקשורתיות של בקשה לחפץ ושל בחירה נרכשות בקלות יחסית ומובעות באופן תדיר במיקוד מבט לאובייקט (sigafos, 2011)
- ❖ כוונות תקשורתיות נוספות דוגמת יזימת קשר עם אדם, הסבת תשומת לב, מחאה ודחיה, אישור, בקשה לפעולה והפקת הערות חברתיות מצריכות יתר תשומת לב משותפי התקשורת, ומובעות במגוון אופנים (Didden et al., 2010)

שירה חבושה
קליניאית תקשורת, M.A. find.com

9

כישורי תקשורת וקוגניציה
בקרב בנות עם תסמונת רט
הבנת שפה

- ❖ **דיווחי הורים ומטפלים - פער משמעותי בין כישורי הבנת השפה לכישורי הבעת השפה – מבינות הרבה מכפי שיכולות להביע, ומכפי שמשתקף בהערכות קוגניטיביות ותקשורתיות** (Communication Guidelines, 2020)
- ❖ **עליה בתדירות ההתקפים האפילפטיים השפיעה לרעה על מיומנות מילוי הוראות מילוליות** (Vignoli et al., 2010)
- ❖ **קושי בהבנת שפה דבורה - מושגים של צבע, צורה ומרחב** (de Lima) (Veloso et al., 2009)
- ❖ **כישורי הבנת שפה ותפיסה חזותית תואמי גיל או מעל לגיל** (Clareckson, 2017)
- ❖ **קשר חיובי בין גיל צעיר של הילדה לכישורי הבנת שפה**

שירה חבישה
 קליטת תקשורת, M.A. [tafel.com](http://www.tafel.com)

10

מצבים נלווים המשפיעים על התפקוד
התקשורת והקוגניטיבי

- ❖ **תנועות סטריאוטיפיות – קושי להשתמש בידיים לצרכים תקשורתיים, תנועות הממסכות את הזמינות לתקשורת**
- ❖ **אפרקסיה – קושי בתכנון תנועה והוצאתה אל הפועל. פער בין הכוונה לביצוע המוטורי – זמן תגובה ארוך, ביצוע מוטורי אחר משתכננה, קושי בביצוע תנועה לפי דרישה, קשיים בלמידה מוטורית ואוטומציה של תנועה**
- ❖ **התקפים אפילפטיים**
- ❖ **קשיים בשינה – שינה לא רציפה/לא איכותית משפיעה על העירנות והפניות לתקשורת**
- ❖ **ויסות עוררות – עוררות יתג או תת עוררות**

שירה חבישה
 קליטת תקשורת, M.A. [tafel.com](http://www.tafel.com)

11

מצבים נלווים המשפיעים על התפקוד
התקשורת והקוגניטיבי

- ❖ **קושי בתפקודי ראייה ובפענוח מסרים גרפיים - סריקה ויזואלית של המסרים בלוח תקשורת, תגובתיות איטית לקלט ויזואלי**
- ❖ **יכולות הסמלה – זיהוי תמונות, יחוס משמעות לסמלים**
- ❖ **בעיות גסטרו וקשיי נשימה**
- ❖ **קשיים בוויסות חושי**
- ❖ **מצב רגשי: חרדה, תסכול, התרגשות, כעס, שמחה**

שירה חבישה
 קליטת תקשורת, M.A. [tafel.com](http://www.tafel.com)

12

"חוסר עקביות עקבי" בתפקוד

הכישורים התקשורתיים קיימים, אבל הוצאתם לפועל יודעת עליות ומורדות, בעקבות צורך "להילחם בכמה חזיתות" בזמנית:

❖ קשב
❖ תקשורת
❖ קוגניציה
❖ מוטוריקה
❖ עייפות
❖ כאב
❖ מצב רגשי

שירה חבושה
קליניקת תקשורת, M.A.

13

אסטרטגיות להתמודדות עם מצבים נלווים

❖ **תנועות סטריאוטיפיות – ריסון (עדין, מתואם עם הבת ומאושר על ידה) של היד הלא דומיננטית לפרק זמן קצוב, כדי למקד את הקשב בפעילות. כדאי להתייעץ עם מרפאה בעיסוק**

❖ **איזון בין דרישות מוטוריות לדרישות קוגניטיביות ותקשורתיות- אם הדרישה התקשורתית-קוגניטיבית גבוהה, כדאי לצמצם דרישה מוטורית**

❖ **זמן לויסות מחדש ולהתאוררות – שינוי מנח, שינוי בפעילות, העלאת רמת העוררות, הפסקת הפעילות וחזרה בקצב שלה, זמן למנוחה**

שירה חבושה
קליניקת תקשורת, M.A.

14

אסטרטגיות להתמודדות עם מצבים נלווים

❖ **זמן לויסות מחדש ולהתאוררות – שינוי מנח, שינוי בפעילות, העלאת רמת העוררות, הפסקת הפעילות וחזרה בקצב שלה**

❖ **התמודדות עם חרדה - תכנון משותף, יצירת מציאות צפויה והתמצאות בזמן (מה לוח הזמנים), מתן אפשרות לביטוי עצמי, מתן אפשרות להשפעה על המתרחש איתן ובסביבתן**

❖ **זמן תגובה – אפשרו לבת זמן תגובה ארוך. אל תחזרו על המסר שאמרתם, שכן החזרה תצריך מהבת זמן עיבוד נוסף**

שירה חבושה
קליניקת תקשורת, M.A.

15

אסטרטגיות לעידוד וקידום התקשורת

- ❖ היו תגובתיים לכל יוזמה תקשורתית של הבת, בכל אסטרטגיה בה היא בוחרת להשתמש
- ❖ תנו פרשנות למסרים שהיא מעבירה – העצמת השפעתה על הסביבה
- ❖ תחזקו אינטראקציות עם שותפי תקשורת מגוונים, מבוגרים ובני קבוצת השווים כאחד
- ❖ אפשרו לבת שיח ועיסוק בתחומי העניין שלה
- ❖ דאגו שיהיה לבת עזר תקשורת זמין בכל זמן ביום
- ❖ מנפו סיטואציות יומיומיות והקשרים מוכרים לשם תקשורת
- ❖ הפכו שאלות לתיאור

שירה חבושה
קליניקת תקשורת, M.A.

16

אסטרטגיות לעידוד וקידום התקשורת

הכנת עזרי תת"ח:

- ❖ השתדלו שעזרי התקשורת של הבת יהיו בעלי תבנית קבועה – הדבר יאפשר לה הסתמכות על זיכרון ויזואלי וימנע עומס קוגניטיבי
- ❖ הקפידו שעזרי התקשורת יכילו תכנים משמעותיים לבת ואוצר מילים רלוונטי עבורה. נסו לצמצם ניווטים
- ❖ הכינו לבת "תעודת זהות תקשורתית" הכוללת את אופנויות התקשורת בהן היא משתמשת. דאגו שהמסמך יהיה גלוי, כך שכל מי שבא איתה במגע יוכל לנהל אינטראקציה עמה

שירה חבושה
קליניקת תקשורת, M.A.

17

לא על המחשב לבדו

תקשורת היא רב ערוצית!

חשוב שברשות הבת יהיה ארסנל של אסטרטגיות תקשורת ממוחשבות ולא ממוחשבות, לשימוש במהלך שגרת חייה, כך שהיא וסביבתה יוכלו להתאים את אסטרטגיית התקשורת לסיטואציה, למצבה של הבת בנקודת זמן נתונה, לשותפי התקשורת השונים ולמשתנים נוספים

שימוש במערכת מיקוד מבט כרוך בדרישה קוגניטיבית ותקשורתית גבוהה, המצריכה כשירות תקשורתית טובה

שירה חבושה
קליניקת תקשורת, M.A.

18

"תת" חית מדוברת"

❖ תת"ח היא עוד שפה שהבת (וסביבתה!) נדרשים ללמוד ולהתנהל באמצעותה – "לדבר תת" חית".

❖ לא די "לתת לבת עזרי תקשורת", חשוב גם להקנות לה ידע תקשורתי ותפעולי – מודלינג.

❖ הדגש הוא על האינטראקציה - תקשורת היא לא "שיעור" / מטלה / מבחן אמריקאי

❖ אפשרו לבת זמן לבד עם מערכות התת"ח שלה – "דיבור לעצמה"

שירה חבישה
קליניקת תקשורת, M.A. tinet.com

19

"תת" חית מדוברת"

❖ סביבת הבית / הכיתה צריכה להיות סביבה מקדמת תקשורת

מילים מרכזיות במרחב הבית שניתן להשתמש בהן במגוון הקשרים

לוחות תקשורת ייעודיים לסיטואציות יומיומיות – למשל, לוח תקשורת לאמבטיה, לוח על המקרר, על דלת הכניסה הביתה וכד'

❖ מעורבות אחים ובני משפחה היא קריטית בתהליך!

שאלו אותם לגבי אוצר מילים שחשוב שיהיה במערכת של הבת לשם האינטראקציה ביניהם

למדו אותם לעשות מודלינג ולערוך לוחות (בהדרכה ופיקוח...)

שירה חבישה
קליניקת תקשורת, M.A. tinet.com

20

מודלינג

❖ ילד בהתפתחות טיפוסית חשוף לשפה דבורה למעלה משנה לפני שמתחיל להפיק מילים בעצמו

❖ מודלינג, שימוש שלנו במערכות התת"ח של הבת במקביל לשפה הדבורה, מהווה חשיפה המאפשרת לבת לרכוש מיומנות תקשורתית, שפתית ותפעולית

❖ הדגשה של מילות מפתח במסר הדבור גם במערכת התת"ח

❖ "צעד אחד קדימה" מהשלב השפתי והתקשורתי של הבת – חשיפה לקלט שפתי ותקשורתי עשיר יותר

שירה חבישה
קליניקת תקשורת, M.A. tinet.com

21
